

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

Kustantajan pdf

Tekijät:	Noppi Elina, Uusitalo Niina
Artikkelin nimi:	Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella : näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen
Teoksen nimi:	Yksilöllinen yhteisöllisyys : avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen
Teoksen toimittajat:	Kangaspunta Seppo
Julkaisuvuosi:	2011
ISBN:	978-951-44-8343-1
Kustantaja:	Tampere University Press
Sivunumerot:	140-166
Tieteenala:	Yhteiskuntatieteet / Media- ja viestintätieteet
Kieli:	fi
Yksikkö:	Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöisyyteen

Aamulehti kirjoitti 24.1.2011 lasten ja nuorten netinkäytöstä seuraavasti: ”*Pornoa, kiusaamista ja törkeitä ehdotuksia = lasten nettiarkipäivää. Lapset kohtaavat netissä järkyttäviä asioita. Joka neljäs lapsi törmää nettipornoon – joko tahallaan tai tahtomattaan. Joka kolmas lapsi on ollut internetissä yhteydessä henkilöön, jota ei ole koskaan nähnyt. Joka kymmenes heistä tapaa myöhemmin tuntemattoman nettituttavuutensa.*”

Lasten ja nuorten netinkäyttöä käsitellään usein julkisuudessa vastaavien uhkanäkökulmien kautta. Saamme lukea, että pelimaailmoihin uppoutuminen uhkaa lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä. Lisäksi netissä oleskelun nähdään vähentävän verkon ulkopuolisia ystävyys-suhteita. Virtuaalitodellisuudessa tapahtuvat kohtaamiset nähdään usein keinotekoisina – jonkinlaisina vastakohtina autenttisille ja oikeille ystävyys-suhteille tai elämälle. Tästä näkökulmasta mediatiolojen nähdään pikemminkin hajottavan ”aitoa” yhteisöllisyyttä kuin ylläpitävän tai tukevan yhteisöllisiä mahdollisuuksia. (Martsola & Mäkelä-Rönnholm 2006, 94; Nikunen 2009, 75–76) Pahimmillaan nuorten verkkoyhteisöjen on nähty altistavan nuoret seksuaaliselle häirinnälle ja tuovan eristäytyneiden nuorten ulottuville vaarallis-

kin vertaisryhmiä Jokelan koulusurman osoittamalla tavalla. Omassa rajatussa tilassaan kohtaavien nuorten käsitys maailmasta voi vääristyä ja yhteiskunnasta vieraantumisesta tulee tavallaan yhdessä olemisen edellytys (Duncombe 1997, 72).

Nettiyhteisöjen uuhkiin painottuvaa keskustelua hallitsevat yleensä aikuiset: vanhemmat, asiantuntijat ja ammattikasvattajat. Nuorten oma kokemus elämästä verkossa on usein paljon arkisempi. Lasten ja nuorten elämää käsittelevissä tutkimuksissa on viime vuosina pyritty antamaan tilaa puhujina lapsille ja nuorille itselleen ja huomattu, että lapset ja nuoret säätelevät mediasuhdettaan paikoitellen hyvinkin kriittisesti. Heillä on myös medialukutaitoa ja kykyjä selviytyä uusissa mediaympäristöissä. (Esim. Pennanen 2006; Koivusalo-Kuusivaara 2007; Valkonen, Pennonen & Lahikainen 2005, 57.)

Tässä artikkelissa tarkastelemme nuorten nettiyhteisöllisyyttä pitäen lähtökohtana juuri nuorten aktiivista toimijuutta: olemme haastatelleet 14-vuotiaita suomalaisnuoria, jotka ovat saaneet itse kertoa miten he käyttävät mediaa, millaisissa verkkoyhteisöissä he liikkuvat ja mitä ne heille merkitsevät. Haastattelut (n=28) on tehty Lasten ja nuorten mediaympäristö muutoksessa -hankkeessa vuosina 2007 ja 2010. (Noppari ym. 2008; Uusitalo ym. 2011).¹

Käsittelemme artikkelin alussa niitä motiiveja, joita nuorten nettiyhteisöissä toimimiseen ja osallistumiseen liittyy. Pohdimme sen jälkeen miten nuorten nettiyhteisöihin liitetty uhkapuhe asemoituu nuorten omiin kokemuksiin. Lopuksi tarkastelemme millaista yhteisöllisyyttä aineistomme perusteella nuorten verkkomaailmoista löytyy. Vaikka puhumme nuorista kollektiivina, on syytä heti todeta, että nuoret eivät ole yhdenmukainen ryhmä, joka rakentaisi yhdenlaista ”verkkoyhteisöllisyyttä”. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa nuorista

1. Kyseessä on vielä tämän jälkeen kaksi kertaa toistettava pitkittäistutkimus, jossa seurataan osin samojen lapsiryhmien median käyttöä ja mediaympäristön muutoksia. Tutkimusaineistoina ovat haastattelut, mediapäiväkirjat ja tehtävät. Hankkeessa on mukana lapsia ja nuoria neljästä eri ikäryhmästä: 5-vuotiaita, 8-vuotiaita, 11-vuotiaita ja 14-vuotiaita. Tätä artikkelia varten tarkastelimme 14-vuotiaiden käsityksiä sekä vuonna 2007 että 2010. Hankkeen aineistoista, mukana olleista lapsista ja metodisista valinnoista tarkemmin ks. Noppari ym. 2008.

ei voida puhua yhdenmukaisena joukkona, sillä heidän elinoloissaan ja elämäntilanteissaan on merkittäviä eroja ja esimerkiksi luokkasosialisaatiomallien hajoaminen sirpaloittaa nuoruutta entisestään (Puuronen 2006). Enemmänkin nuorten nettiyhteisöllisyydessä on kyse eräänlaisesta *moniajosta* – erilaisilla nuorilla on verkossa monia rinnakkaisia verkostoja ja yhteisöjä, niitä käytetään erilaisiin käyttötarpeisiin ja niihin voi osin liittyä myös erilainen tuttava- tai ystäväpiiri. Verkkoyhteisöissä ollaan läsnä eri intensiteeteillä ja erilaisissa rooleissa. Joissakin verkostoissa voidaan olla läsnä aktiivisesti kommentoiden, toisissa hiljaisesti seuraten² (Kangas 2008). Valotammekin artikkelissa nuorten nettiyhteisöjen moninaisuutta ja nostamme esiin konkreettisia esimerkkejä nuorten suosimista mediatiloista.

Verkkoyhteisöt ovat nuorelle sosiaalinen välttämättömyys

Internetin sosiaalisen median palvelut ovat kasvattaneet suosiotaan nuorten keskuudessa merkittävästi viime vuosina. Esimerkiksi IRC-Galleria, Suomen suosituin sosiaalisen verkostoitumisen palvelu, tavoittaa omien tilastojensa mukaan viikoittain noin 74 prosenttia suomalaisista 15-24-vuotiaista nuorista.³ Nuoret kokoontuvat myös yhteisöllisiin virtuaalipelimaailmoihin⁴, jakavat kuva-, teksti- ja video-sisältöjä⁵ sekä tuottavat sisältöjä blogeihin, wikeihin ja podcasteihin⁶.

2. Verkkoyhteisöissä osallistuminen seuraa jossain määrin Nielsenin (2006) esittämää 90-9-1 -sääntöä: 90 prosenttia ei osallistu sisältötuotantoon, noin yhdeksän prosenttia vaikuttaa sisältöihin ajoittain ja vain yksi prosentti osallistuu verkkoyhteisöihin aktiivisesti sisältöjä tuottaen. Tosin nuoret ikäryhmät ovat selvästi aktiivisempia kuin yli 40-vuotiaat.
3. www.irc-galleria.fi Suomalainen kuvagalleria, jonne voi perustaa oman profiilin, ladata kuvia ja kommentoida muiden profileja.
4. Virtuaalimaailmoista suosittuja esimerkkejä ovat mm. <http://www.worldofwarcraft.com/>, www.secondlife.com
5. Esimerkkejä sisältöjen jakamiseen suunnatuista palveluista: www.youtube.com, www.Digg.com, www.flickr.com, www.del.icio.us
6. Esimerkiksi www.wikipedia.com, www.blogger.com

Nuorten mediakulttuuria kuvataan usein osallistuvaksi kulttuuriksi (*participatory culture*), jossa ympäristö tukee omaa tuottamista, kynnys omien tuotosten julkaisemiseen on suhteellisen matala, toiminnalle on leimallista ryhmissä työskentely ja yhteinen ongelmanratkaisu (Jenkins, 2006). Sosiaalisen median myötä internetin käyttö on kehittynyt kotisivukulttuurista yhteisökulttuuriin. Useimpia sosiaalisen median palveluita kuvataan yhteisöllisiksi ja niiden keskiössä ovat eri tavoin rakentuvat henkilökohtaisten suhteiden verkostot.

Tämän päivän audiovisuaalisuuden, verkostojen ja vuorovaikutteisuuden hallitsemassa kulttuurissa osallistuminen verkkoyhteisöihin voi olla nuorelle enemmän tai vähemmän sosiaalinen välttämättömyys. On erikoisempaa olla kuulumatta kuin kuulua johonkin sosiaalisen median yhteisölliseen palveluun. Osallistumattomuus voisi aiheuttaa nuorelle kulttuurista toiseutta ja jäämistä kaveripiiriin ulkopuolelle. Lehdonvirran ja Räsäsen (2010) mukaan verkkoyhteisöihin kuuluminen voi ollakin tämän päivän nuorille miltei yhtä tärkeää kuin perheeseen kuuluminen ja verkkoyhteisöt voivat olla nuorille yhtä voimakkaita psykologisia kiintopisteitä kuin perinteiset kaveriryhmät.

Vaikka haastateltaviemme joukossa oli myös muutama nuori, joka ei toiminut sosiaalisessa mediassa säännöllisesti, verkkoyhteisöihin osallistumisen välttämättömyys tuli ilmi suurimmassa osassa haastatteluita. Jos mietimme nuorten verkkoyhteisöissä toimimisen motiiveja, keskeisin syy on siis selvästi sosiaalinen. Verkkotilojen sosiaaliset funktiot hahmottuvat kahdelta, hieman vastakkaiseltakin suunnalta: yhtäällä ne mahdollistavat jo olemassa olevien kaverisuhteiden ylläpidon ja syventämisen – tällainen yhteydenpito tapahtuu yleensä tiloissa, joissa esiinnyttään tunnistettavan profilin kautta. Anonymiteetin mahdollistavat tilat auttavat taas irrottautumaan lähipiiristä ja etsiytymään myös uusiin vuorovaikutustilanteisiin.

Aineistomme osoittaa selvästi, että nuoret hakevat verkon yhteisöllisistä tiloista omia vertaisryhmiään ja samalla vanhemmista vapaata vyöhykettä ja autonomiaa (vrt. Kangas & Laukkanen 2007). Sosiaalisen median yhteisöt edustavat nuorten elämänpiirissä usein ns. neljättä toimintatilaa. Länsimainen nuorisotutkimuksen mukaan kolme en-

simmäistä nuorten toiminnan sfääriä ovat perinteisesti perhe, koulu ja vapaa-aika (Salasuo 2006, 40). Vaikka mediatilatkin ovat usein vapaa-ajanvieton paikkoja, niille on leimallista neljänsille tiloille tyypillinen kontrolloimattomuus: ne ovat toimintaympäristöjä, joihin aikuisilla tai vanhemmilla ei ole vapaata pääsyä. Koti on usein vanhempien tarkasti säätelemä alue ja monilla nuorilla on myös kotiintuloajat. Verkko mahdollistaa yhteyden kodin ulkopuoliseen maailmaan omasta huoneesta käsin kotiintuloaikojen jälkeenkin. Internetin yhteisöpalvelut tarjoavatkin areenan nuoren tärkeisiin kehitystehtäviin: identiteetin etsimiseen ja testaamiseen, seurusteluun vastakkaisen sukupuolen kanssa ja irtiottoon vanhemmista (Salokoski & Mustonen 2007, 23).

Kuva 1. IRC-gallerian kaltaisissa kuvapalveluissa nuoret näyttäytyvät kaveripiirilleen. (<http://irc-galleria.net/>)

Verkkoyhteisöt toimivat nuorille sosiaalisen pääoman hankinnan paikana. Etenkin julkisille käyttäjäprofiileille perustuvat yhteisöt voidaan ymmärtää eräänlaisena *näyttämönä* (vrt. Goffmann 1971), jossa nuori on esillä toisten havainnoinnin kohteena. Kuvavalintojensa ja tekstiensä kautta nuori esiintyy verkostossa oleville ystävilleen. Verkossa tehdyt valinnat ovat samalla merkityksenantoa, joilla nuori kertoo kuka hän oikeasti on ja millainen hän mahdollisesti haluaisi olla ystäviensä sil-

missä. Visuaalinen ja verbaalinen oman itsen esittäminen on eräänlaista itsensä brändäystä ja ”minä” pyritään tuomaan julki mahdollisimman edullisella tavalla (Oksanen ym. 2006, 97). Verkkoyhteisö toimii nuorelle myös julkisena peilinä: kavereiden kirjoittamat kommentit ja palautteet tarjoavat hänelle tietoa siitä miten toiset hänet näkevät.

Nuorten maailmassa sosiaalisilla hierarkioilla ja statuksella on huomattava merkitys. Esimerkiksi Facebookin⁷ kaltaisella alustalla muut käyttäjät *näkevät* nuoren kaveriverkostoon kuuluvat jäsenet. Niinpä ystäväksi suostuminen on valinta, jolla voi olla huomattavia sosiaalisia seurauksia. Ei ole yhdentekevää keitä nuoren verkostosta löytyy, ja Boydin (2007) mukaan profileille perustuvat verkkoyhteisöt ovatkin nuorille keino todentaa omaa sosiaalista verkostoaan ja tuoda se visuaalisesti esille. Toisten profiilien, verkostojen ja valintojen tarkastelu puolestaan kertoo nuorelle millainen kirjoittelu, esilläolo ja toiminta ovat hänen vertaisryhmässään sosiaalisesti hyväksyttyä ja kannattavaa.

Irtiottoja ja itsetuntoa anonyymeissa tiloissa

1990-luvun alun internet-tutkimuksessa painotettiin vahvasti verkkoyhteisöjen vapauttavia ja voimaannuttavia vaikutuksia (Rheingold 1993). Tuolloin virtuaaliyhteisöt ymmärrettiin helposti reaalielämästä täysin irrallaan olevaksi alueeksi, jossa ihmiset voivat leikitellä esiintymällä vaihdellen eri rooleissa. Osa tutkimukseemme osallistuneista nuorista hakikin verkkoyhteisöistä myös tämänkaltaista vapautta ja he tekivät myös irtiottoja reaalielämän kaveripiiristään. Parhaiten tällaiset irtiottot toteutuvat yhteisöissä, jotka mahdollistavat anonyymin esiintymisen.

---

7. www.facebook.com on sosiaalinen verkostopalvelu, johon rakennetaan henkilökohtainen profiilisivu ja joka tarjoaa nuorille mahdollisuuden myös chatata reaaliaikaisesti, lähettää viestejä, jakaa kuvia ja pelata pelejä.

Anonyymeihin verkkoyhteisöihin kuuluvien on katsottu voivan tuottaa itsensä haluamallaan tavalla niin, että heillä olisi verkon todellisuudessa digitaalinen ruumis (*digital body*) rinnakkaisena reaali maailman ruumiille. Netissä tutustutaan ja solmitaan suhteita verkkoon luodun hahmon välityksellä. Näin verkon yhteisöt voidaan jossain mielessä nähdä reaali maailman yhteisöjä tasa-arvoisempina, sillä niissä on mahdollista ylittää iän, etnisen taustan tai sukupuolen tuomia rajoitteita, jotka määrittelevät keskeisesti ihmisiä heidän kohdatessaan kasvokkain. Netin yhteisöt tarjoavatkin monille sosiaalisista peloista kärsiville tärkeän kohtaamispaikan, jossa toisten ihmisten tapaaminen ja tunteiden ilmaiseminen on helpompaa kuin reaalielämässä. (Boyd & Ellison 2007; Paasonen 2006; Aaron 2004; Heinonen 2008.)

Toisissa tutkimuksissa on tuotu esiin, etteivät internetin vapauden utopiat pidä kaikilta osin paikkaansa, ja verkkoyhteisöissäkin ihmiset toimivat aina jollain tavalla esimerkiksi oman sukupuolensa määrittäminä (Nakamura 2002). Kuitenkin osalla nuorista verkkokokemus on selvästi voimaannuttava. Pelastakaa Lapset -järjestön kyselyssä käy ilmi, että noin viidesosalla suomalaisnuorista virtuaalinen itsetunto on parempi kuin itsetunto verkon ulkopuolella: he kokevansa itsensä nokkelammiksi ja viehättävämmiksi verkon vuorovaikutustilanteissa. Verkossa on helppo myös keskustella esimerkiksi kasvuun tai seksuaalisuuteen liittyvistä arkaluontoisista kysymyksistä, jotka mietityttävät suurta osaa nuorista, mutta joita voi olla vaikea ottaa puheeksi ystävien tai vanhempien kanssa. (Tutut tuntemattomat 2011) Eri Euroopan maissa toteutetussa EU Kids Online -vertailututkimuksessa noin puolet vastanneista nuorista kertoi, että heistä on helpompi olla oma itsensä virtuaaliyhteisöissä kuin kohdatessaan ihmisiä kasvokkain (Livingstone 2010, 44).

Hakeutuminen anonyymeihin yhteisöihin ei tosin johdu yksin siitä, että nuori haluaisi käsitellä arkaluontoisia asioita. Nuoruusiässä kiinnostuksen kohteet yksinkertaisesti moninaistuvat, nuori etsii itseään ja intressejään, eikä lähipiiristä välttämättä löydy samoista asioista innostuneita kavereita. Keskustelupalstat perustetaankin yleensä tietyn aiheen ympärille (esim. muoti, musiikki, lemmikit) ja nuoret hakeutuvat keskustelemaan usein myös pelillisiin ympäristöihin. Varhaisnuoruus-

nessa keskustelun tilat ovat tavallisesti selvästi jakautuneita sukupuolen mukaan: tytöt saattavat luoda hahmon goSupermodel-sivustolle⁸ ja keskustella nukkemaisten hahmojen välityksellä esimerkiksi muodista toistensa kanssa. Pojat taas hakeutuvat usein taistelupeliympäristöihin. Näiden lisäksi verkossa on myös yleisiä keskustelufoorumeita (esim. Suomi24.fi), mutta niitä tutkimukseemme haastatellut nuoret eivät juuri käyttäneet.

Kuva 2. Nuoret keskustelevat anonymisti usein pelillisissä ympäristöissä. World of Warcraft -pelaaja voi linkittyä peliyhteisön sivuilta muihinkin verkko-yhteisöihin. (<http://eu.battle.net/wow/en/community/>)

Niin keskustelupalstoilla kuin muillakin verkkoyhteisöillä on keskeinen merkitys nuoruuteen kiinteästi kuuluvassa identiteettityössä. Ne antavat mahdollisuuksia etsiä laajalti erilaisia identiteetin tienviittoja ja samaistumisen kohteita, ja nuoret saattavat kokea vieraiden kanssa kommunikoinnin vapauttavaksi. Heinosen (2001) mukaan verkkoyhteisöt koettelevatkin perinteisen, suhteellisen eheän ja pysyvän identiteettikäsitteen rajoja. Verkossa identiteettiä on mahdollista rakentaa haluamallaan tavalla ja esiintyä monella eri tavalla. Anonyymit

8. <http://fi.gosupermodel.com/>

keskustelupalstat mahdollistavat identiteettileikkelyn helposti: nuori voi nimimerkillä esiintyessään testata mielipiteitään vailla pelkoa siitä, että hänen kaverinsa tunnistaisivat. Haastattelussamme eräs 14-vuotias, Sims-tietokonepelistä kiinnostunut tyttö kertoi, että hän haluaa pitää juuri tästä syystä pelin fanittamiseen liittyvän verkkominänsä selvästi erillään reaalielämän ystävyysuhteista:

”Mä en tykkää kirjoitella sellaisissa paikoissa, jossa mä tiedän, että on mun kavereita tai ne tietää mun nimimerkin, koska mä en välttämättä vois ilmaista mielipiteitäni ihan niin vapaasti tai sillai. En mä netissä kerro itsestäni paljon, mutta se on jotenkin vapauttavampaa tai sillai puhua ihmisille, joita ei tunne. Että tavallaan mä en haluais, että siellä on mun tuttuja.” (Tyttö, 14-v.)

Väärinymmärryksiä ja vaarallisia ”vieraita”

Julkisuudessa nimenomaan joidenkin verkkoyhteisöjen anonymiteetti ymmärretään usein uhaksi. Kasvottoman kommunikoinnin on nähty toimivan kasvualustana epäsosiaalisuudelle, tunneköyhälle ja tyllylle puhettavalle ja kiusaamiselle. Anonyymit keskustelijat voivat esiintyä harhaanjohtavissa rooleissa ja harrastaa tahallista kiivailua. On totta, että joillekin käyttäjille toisten häiritsemisestä voi tulla yhteisöihin osallistumisen tapa. Esimerkiksi etnografisella menetelmällä YouTube-yhteisöjä tutkinut Lange (2007) on paikallistanut käyttäjien joukosta muun muassa paljon seuraajia saaneiden YouTube-julkimoiden, satunnaisten osallistujien ja aktiivien lisäksi myös käyttäjätyyppejä, joita hän kutsuu vaanijoiksi (stalkers) ja vihaajiksi (haters). Vaanijoiden lähettämät kommentit ovat sävyltään aggressiivista seksuaalista häirintää ja vihaajien kommentit taas negatiivista palautetta, johon ei liity minkäänlaista rakentavaa kritiikkiä. Julkisessa keskustelussa etenkin verkossa esiintyvän seksuaalisen häirinnän ja pedofilian pelko yltyy

paikoitellen moraaliseksi paniikiksi. Muita nuorten netin käyttöön liitettyjä psykologisia ja sosiaalisia riskejä ovat muun muassa yksityisten tietojen leviäminen, pääsy vahingollisiin sisältöihin sekä väkivallan ja pornografian leviäminen. (Livingstone 2009)

Nuorten nettiyhteisöihin liitetty dramaattiset otsikot eivät ole täysin vailla katetta, sillä tutkimusten mukaan osa nuorista on kokenut netin yhteisöissä epämiellyttäviä ja haitallisia asioita. Mannerheimin Lastensuojeluliiton mukaan noin viidennes nuorista olisi joutunut kiusaamisen kohteeksi IRC-galleriassa, joka on ollut toistaiseksi suosituin nuorten käyttämistä sosiaalisen median yhteisöpalveluista Suomessa. IRC-galleriassa omien profiilisivujen lisäksi myös eri alakulttuurien tai elämäntyylien pohjalta syntyneitä yhteisösivuja, joissa voi löytää samanhenkisiä ihmisiä. Gallerian varjopuolia ovat siellä liikkuvat perättömät juorut, rasistiset tai muuten loukkaavat yhteisöt, negatiivinen kuvien kommentointi ja jopa virtuaaliset joukkotappelut. (Peura ym. 2006)

EU Kids Online -hanke puolestaan tuo esiin, että noin yksi kymmenestä suomalaisnuoresta (13 %) olisi kokenut jotain epämiellyttävää netissä (Livingstone ym. 2010, 52). Tutkimus ei yksilöi millaisista asioista on kyse, niinpä kiusallinen tilanne voi merkitä suljetussa yhteisössä tapahtunutta riitelyä kavereiden kesken tai esimerkiksi epämiellyttävän sisällön näkemistä. Nuoret eivät kuitenkaan välttämättä kokeneet kohtaamiaan epämiellyttäviä asioita kiusaamisena tai häirintänä, ja valtaosa heistä pääsi kokemansa yli välittömästi (emt. 75).

EU Kids Online -hankkeen määrällisesti laajempi aineisto pitkälti tukee oman hankkeemme tuloksia. Haastattelemamme nuoret eivät yleensä olleet kokeneet kiusaamista tai negatiivisia asioita netin yhteisöissä. Uhkien sijaan he näkivät internet-ympäristön viihdyttävänä ja luottivat vahvasti omaan kykyihinsä selvittää mahdollisista epämiellyttävistäkin tilanteista.

Haastatteluissa tuli esille, että erimielisyyksiä, väärinymmärryksiä ja riitelyä verkkoyhteisöissä kyllä esiintyy. 14-vuotiaat haastattelutavat kertoivat, että verkkoympäristössä riitoja saattaa syntyä jopa helpommin kuin internetin ulkopuolella. Kirjoittamiseen perustuva kommunikointi saattaa aiheuttaa helpommin väärinymmärryksiä

kuin kasvokkain viestintä. Lisäksi verkkoviestinnälle on yleisesti ottaen tyypillistä, että se synnyttää paljon tunteita. Aaron (2004) toteaaakin, että verkkoviestinnälle on ominaista emotionaalisesti hyvin avoin ilmaisu, vaikka samaan aikaan se mahdollistaa anonymiteetin ja psykologisen etäisyyden. Reaalielämässä tilanne on yleensä päinvastainen: tunteet ovat kätkeytympiä ja anonymiteetti mahdotonta. Digitaalisessa ympäristössä varttuneet nuoret, joita usein kutsutaan tästä syystä ns. digitaalisiksi alkuasukkaiksi, näyttävät sisäistäneen nämä verkkoviestinnän lainalaisuudet. He mieltävät mediatilat alueena, jossa kommunikointi on suorasanaisempaa kuin verkon ulkopuolella. Muutamat olivat saaneet negatiivista palautetta kommentistaan tai verkossa julkaistuista valokuvista, mutta tämänkaltaista kommentointia ei kuitenkaan pidetty häirintänä tai kiusaamisena. Samoin kuin EU Kids Online -hankkeessa, myös omassa tutkimuksessamme nuoret pääsivät nopeasti yli kokemistaan asioista, eivätkä ne tavallisesti jääneet häiritsemään heitä.

Usein ajatellaan, että riidat ja tyyly ilmaisu liittyvät nimenomaan anonymiteettiin keskustelupalstoihin. Anonymiteetin ongelma se ei yksin ole, sillä nuoret riitelevät myös niissä palveluissa, joissa he esiintyvät omalla nimellään. Toisaalta anonymiteetilläkin foorumeilla säännöllisesti käyvät, pysyvät nimimerkit voivat omaksua yhteisössä tiettyjä rooleja ja keskustelua ohjaavat yhteisön omat säännöt. Anonymimin ilmaisun tilassakin käyttäjät alkavat käyttäytyä siis aikaa myöten niiden odotusten sanelemina, joita muut yhteisön jäsenet kohdistavat hänen nimimerkkiinsä, eikä vastuullisuutta voi verkkoyhteisöissä liittää vain siihen, että osallistujat esiintyisivät omilla nimillään. (Niemi-Pynttari 2009, 122–123)

Vaikka nuorten yhteisöissä ilmenee ristiriitoja, positiivista on se, että negatiivisen palautteen käsittely näytti olevan osa nuorten sosiaalisia verkkotaitoja. Nuorilla oli varsin selviä toimintastrategioita, joilla he reagoivat epämiellyttäviin ehdotuksiin, kommentteihin tai sisältöihin. Verkossa ilkeä kommentti on helppo poistaa tai vastenmielinen sivusto sulkea. Positiivisena voi nähdä senkin, että avoimen loukkaamisen lisäksi verkossa ilmaistaan usein selvästi myös se, jos

on tultu loukatuksi, eikä näitäkään tunteita peitellä. Kaikkia verkkokommunikaatiossa tapahtuvia tunteenpurkauksia ei voikaan nähdä haitallisina, sillä konfliktien kohtaaminen on osa sosiaalista elämää. Suuttumuksen ilmaisu ja hallinta ovat nekin keskeisiä vuorovaikutustaitoja. (Vrt. Heinonen 2008)

V: Kyllä siellä joskus tulee jotain sanoon, että jos on kuva jos on Svea päässä, tiäksää Svean?

H: En.

V: No se on semmonen pipo, joka.. monet aattelee, että kaikki teinit käyttää. Niin sit saattaa tulla kommenttia jostain piposta tai vaatteista tai tällasesta. Ainaski mun veljen kavereilta tulee jotain kommenttia. Mutta sitte jos joku tulee sanoon jotain, niin mä yleensä vaan poistan sen kommentin tai sitte mä sanon takasin, että ei mua kiinnosta. Ja näin. Ei ne kuitenkaan täällä häiritä sillee hirveesti.

H: No jääkö ne sua vaivaamaan?

V: Ei. (Tyttö, 14-v)

Kuten artikkelin alussa esitetty Aamulehden sitaatti toi ilmi, julkisessa keskustelussa huolenaiheet liittyvät usein siihen, että nuoret voivat törmätä nettiyhteisöihin soluttautuneisiin vieraisiin aikuisiin. Pelastakaa Lapset tekemän kyselyn (Tutut tuntemattomat 2011) mukaan noin 80 prosentilla sosiaalisen median palveluita käyttävistä suomalaisnuorista onkin nettikavereinaan henkilöitä, joita he eivät olleet koskaan tavanneet verkon ulkopuolella.

Oman tutkimusaineistomme perusteella vieraiden ihmisten kohtaaminen kuulostaa kuitenkin uutisotsikoissa huomattavasti draamaattisemmalta kuin mitä se nuorten maailmassa on. Yleensä nuoret kohtaavat heille ennestään tuntemattomia samaa asiaa harrastavien anonyymeillä keskustelupalstoilla, esimerkiksi ratsastusta harrastavat keskustelevat toisten hevoshullujen kanssa hevostalli.netissä⁹. Henkilökohtaisille profileille rakentuvissa palveluissa, kuten Facebookissa, ”vieraat” ovat yleensä jollain tapaa linkittyneitä nuorten verkostoon.

9. www.hevostalli.net on Suomen suosituin hevosaiheinen keskustelufoorumi ja sisältöpalvelu hevosista kiinnostuneille ihmisille.

”Naamakirjassa” kavereiksi hyväksytään kavereiden kavereita tai samaa koulua käyviä, jotka ovat esimerkiksi jättäneet kommentteja yhteisen ystävän sivuille. Nuoren Facebook-verkosto voikin olla eräänlainen virtuaalinen yläkoulu, johon kuuluvat lähes kaikki samaa koulua käyvät, mutta joista vaan osan kanssa ollaan enemmän tekemisissä. Peliyhteisöissä puolestaan jo 11-vuotiaat jakavat vieraiden kanssa yhteisen pelitilanteen ja käyttävät esimerkiksi englantia kommunikoidakseen ulkomaisten pelaajien kanssa. Monille nuorille verkkoyhteisöt ovat myös tapa verkostoitua heidän fanittamiinsa artisteihin. Esimerkiksi MySpace-sivustolla¹⁰ nuoren on mahdollista liittyä suosikkiartistinsa kaveriksi ja saada samalla hänen tuoreimmat kuulumisensa. Netin yhteisöissä hankittu nopea sisäpiiritieto on nuorelle arvokasta valuuttaa toisaalla toimivan faniyhteisön sisällä.

V: Ei mulla ole vissiin ku yks semmonen tosielämän kaveri siellä MySpacessa.

K: No keitäs ne muut on?

V: Kaikki muut on artisteja.

K: No mikä esimerkiksi?

V: No just Steen One tai joku tällönen.

K: Niin joo. Siellä voi silleen linkittyä.

V: Pääsee enemmän tietoiseksi niistä kaikista mitä ne artistit puuhaa.

K: Laittaaks ne sinne jotain päivityksiä sitten?

V: Juu laittaa, just että kirjoittaa että mitä ajattelit just nyt. Tommosia vähän niinku Facebookissa. (Poika, 14-v.)

Kaiken kaikkiaan yhteydenpito ennalta tuntemattomiin ihmisiin osoitautuu paljon arkisemmaksi kuin vaarallisuutta korostavat uutisotsikot antavat usein ymmärtää. EU Kids Online -tutkimus tuo esille, että niissäkin tapauksissa kun nuori oikeasti tapaa verkon ulkopuolella verkossa kohtaamansa ihmisen, on hyvin harvinaista, että tapaamiseen liittyisi mitään nuorta häiritsevää tai vaarallista. Suurin osa nuorten

10. <http://fi.myspace.com> on yhteisösivusto, joka tarjoaa käyttäjille mahdollisuuden käyttäjäprofiilin ja blogin luomiseen. Käyttäjät voivat lisätä järjestelmään myös musiikkia, videoita ja kuvia.

tapaamista henkilöistä kuuluu heidän omaan ikäluokkaansa. Tutkimuksessa niistä 241 lapsesta ja nuoresta, jotka olivat tavanneet online-tuttavuuksiaan verkon ulkopuolella, vain 10 oli kohdannut aikuisen henkilön. (Livingstone 2010, 98.)

Myös omassa tutkimuksemme nuoret olivat saaneet hyvin vähän yhteydenottoja tai asiaankuulumattomia kommentteja heille täysin tuntemattomilta henkilöiltä. Nuoret kyllä julkaisevat nettiyhteisöissä kuviaan toiveinaan saada palautetta, mutta toivovatkin ensisijaisesti, että esimerkiksi IRC-galleriaan ladattua valokuvaa kommentoisi joku heidän lähipiiriinsä kuuluva. Nuorten julkaisuutoiminnan onkin nähty olevan interaktiohakuista enemmän kuin julkaisemista toisaalla olevalle yleisölle. (Lenhart ym. 2007).

On toki nuoria, joiden verkkotoiminta suuntautuu selvemmin sisältötuotantoon: he saattavat kirjoittaa esimerkiksi muotiblogia tai julkaista videoita YouTubessa toiveinaan saavuttaa huomiota oman ystäväpiiriinsä lisäksi laajemmalla yleisöltä. Sosiaalisen median yhteisöissä menestyminen ja tunnettuuden hankkiminen alajulkisuudessa voi olla väylä valtajulkisuuteen, ja nykyään julkisuuteen pääsy on osalle nuorista itseisarvo. Ahmavaaran (2006) mukaan huomattava osa tämän päivän suomalaisnuorista haluaisi julkkiksen ammattiin: tytöt toivovat julkisuutta mallina, näyttelijänä tai pop-tähtenä, pojat taas ammattilaisurheilijana tai muusikkona, ja julkaiseminen sosiaalisessa mediassa voi auttaa näissä pyrkimyksissä.

Nuoret ovat tietoisia myös niistä keinoista, joilla laajempaa julkisuutta nettiyhteisöissä olisi mahdollista saavuttaa. Esimerkiksi haastateltavamme toivat esille, että hyvin laajassa IRC-galleriassa vieraiden huomion herättävät yleensä vain paljastavat ja vihjailevat, ns. herutuskuvat. Kuvagallerioita onkin kritisoitu tässä yhteydessä siitä, että ne opettavat huomiota hakevat nuoret imitoimaan populaarimedian seksuaaliviritteisiä kuvastoja (Lehtinen 2007).

Oman tutkimuksemme 14-vuotiaiden parissa tämänkaltaisen laajempia yleisöjä etsivä nettijulkaiseminen oli kuitenkin varsin harvinaista ja itse asiassa esimerkiksi blogien kirjoittaminen ja videoiden tekeminen oli vain vähentynyt vuosien 2007 ja 2010 välisenä aikana.

Mitä nuoremista lapsista tai nuorista on kyse, sitä kiinteämmin net-tiyhteisöt ja verkostot liittyivät reaalielämän ystävyyssuhteisiin: fyysisiin ihmisiin fyysisessä maailmassa.

Moniajoa verkkoyhteisöissä

Koska suurelle osalle nuorista netti merkitsee vain tilaa, jossa kohdataan samoja kavereita kuin sen ulkopuolella, senkaltainen verkkoyhteisö-lisyyden problematisointi, jossa oletettaisiin yhteisöjen toteutuvan vain kasvokkaisissa kohtaamisissa (Wood & Smith 2005), ei tunnu enää rakentavalta. On selvää, että esimerkiksi Facebookin kaltaisissa, profiileille rakentuissa palveluissa netti toimii kaveripiirille tilana, jossa he toimivat ja tekevät pitkälti samoja asioita ja kokevat ne samoin kuin sen ulkopuolellakin: he puhuvat kiinnostuksen kohteistaan, riitelevät, pelaavat, osallistuvat harrastuksiin ja pitävät hauskaa. (Vrt. Thomas 2007, 196)

Kaikkia sosiaalisen median palveluita ei kuitenkaan voida lukea yhteisöllisiksi, vaikka niitä määritelmällisesti helposti sellaisina pide-täänkin. Jones on jo 1990-luvulla asettanut verkkoyhteisöille neljä kriteeriä: 1. Yhteisö edellyttää sen jäsenten keskinäistä viestintää 2. yh-teisöissä on enemmän viestijöitä kuin vain kaksi 3. yhteisö kokoontuu jossakin julkisessa tilassa ja 4. yhteisön jäsenet kokevat yhteenkuulu-vuuden tunnetta (Jones 1997). Kaikki sosiaalisen median palvelut eivät selvästikään täytä Jonesin kriteereitä. Nuoret voivat esimerkiksi ladata videoita YouTubeen niin, ettei vuorovaikutusta toisten kanssa synny juuri lainkaan, vaikka palvelussa onkin kommentointimahdollisuus (Matikainen 2009, 89).

Verkko tarjoaakin nuorille erilaisia yhteisöllisyyden kokemisen tapoja ja mahdollisuuksia. Kuten jo artikkelin alussa toimme esil-le, nuorten verkkoyhteisöllisyys on eräänlaista moniajoa – erilaisia palveluita käytetään erilaisiin tarkoituksiin. Facebook on esimerkki

tilasta, jossa jo yhden palvelunkin sisällä voi olla erilaisia yhteisöllisiä kerroksia. Facebookissa on mahdollista liittyä tiettyä asiaa tukeviin ryhmiin tai erilaisille alakulttuureille perustettuihin yhteisöihin. Palvelua hyödynnetään enenevästi mainostamisen, politikoinnin ja mielipidevaikuttamisen foorumina. Yhtyeille, yrityksille, aatteille, medioille ja yksittäisille ohjelmille on perustettu fanisivuja, joille käyttäjät voivat liittyä. Osa haastateltavistamme oli liittynyt jopa satoihin fanisivustoihin Facebookissa, eivätkä he välttämättä edes muistaneet mihin ryhmiin he kuuluivat.

K: Minkälaisissa yhteisöissä sää olet mukana?

V: Esim. että ”Smoking doesn’t make you cool”. Ja että missähän muussa...”Subway” ja ”I love to listen lies, when I know the truth”. On niitä muutamia. Mä en itse asiassa muista kaikkee.

K: No mistä ne on tullut?

V: No mä en tiijä, kun niitä vaan on vaikka silleen, että joku mun kaveri näkyy, että se on liittynyt semmoseen, niin että ryhdy faniksi.

K: No etitkö sä itse aktiivisesti sit tommosia yhteisöjä?

V: En, niitä vaan tulee. Ja sit mä oon jossain just, että ”Hip Hop”, ”House” ja ”Tanssi”, semmosissa.

K: Niin, että sää näet, että kaveri tavallaan suosittelee sitä, että se on liittynyt ja sitten sä käyt itse katsoon?

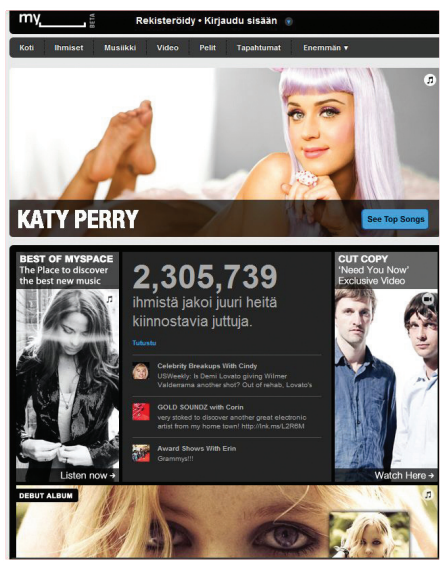
V: Joo. (Tyttö, 14-v.)

Jos tällaisia Facebookin fanisivuja tai ryhmiä tarkastelee perinteisiä yhteisökäsityksiä vasten, voi helposti ajatella, että nuorten verkko-yhteisöllisyys olisi pelkästään kevyttä sukkulointia (vrt. Pyykkönen 2010, 98) – hetkellistä, häilyvää ja alati muuttuvaa, vailla sen syvempiä merkityksiä. Nämä kaikki ovat määreitä, joilla nettiyhteisöjä usein kuvattu (Van Dijk 2006). Nuoret eivät kuitenkaan liity Facebookin yhteisöisivustoille välttämättä siksi, että he haluaisivat osallistua keskusteluun tai toimia juuri kyseisessä ryhmässä tai sen keskustelupalstalla. Ryhmävalinnat tulevat näkyviksi henkilön omassa profilissa ja näkyvät siellä vieraileville kavereille. Nuoret ilmaisevatkin omaa identiteetti-

ään kertomalla omassa verkostossa oleville kavereilleen tykkäystensä kohteita. Siinä missä oma verkosto voidaan ymmärtää Facebookissa varsinaisena yhteisönä, tykkäysten kohteet ja varsinaisten yhteisöjen nimellä kulkevat sivustot ovat usein eräänlaisia *digitaalisia rintamerkkejä*, joita on helppo riisua ja vaihtaa tarvittaessa. Facebookissa verkostoon hyväksyttäjä kavereitakin voi ryhmitellä ja esimerkiksi rajoittaa heidän oikeuksiaan nähdä profilissa olevia sisältöjä. Näin oman verkostonkin sisällä on ydinryhmiä, joiden kanssa yhteydenpito näkyy chattauksena ja kommentointina ja niitä, joiden kanssa ei olla juuri tekemisissä.

IRC-galleriassa, vastaavat yhteisösivut voivat kuitenkin olla jo astetta tiiviimpiä. Pyykkönen (2010) toteaa opinnäytetyössään, ettei IRC-gallerian yhteisöissä jää epäselväksi, etteikö yhteisöön liittynyt olisi oikeasti sisällä yhteisön edustamassa aatteessa. Usein erilaisille alakulttuureille perustetuissa ryhmissä on näkyvissä vahvasti ryhmän yhteen

kuuluvutta korostavaa yhteisöllisyyttä. Yhteisön jäsenten valokuvat näyttävät yhdenmukaisilta, tarkkaan mietityiltä esityksiltä, jotka on suunnattu muille ryhmään kuuluville, ei niinkään ulkopuolisille. Myös nimimerkkivalinnat tuovat esille asioita ryhmään kuulumisesta ja alakulttuurille ominaisesta ilmaisusta. Yhteisön liittymisen perusteena näyttävät toimivan jotkut ääneen lausumattomat, mutta tarkasti tietyn alakulttuurin esitystä ja toimintaa määrittävät säännöt. Jo nämä kaksi profileille perustu-

Kuva 3. Verkko tarjoaa monia fanituksen paikkoja ja tapoja. MySpace-sivustolla voi linkittyä fanittamiensa artistien kanssa. (<http://www.myspace.com/>)

vaa palvelua tarjoavat nuorille erilaisia yhteisöihin kuulumisen tapoja. Nuoret käyttävätkin eri palveluita eri tarkoituksiin ja kohderyhmille. Haastatteluissa he kertoivat, että esimerkiksi IRC-gallerin profiili voi olla suunnattu pienemmälle piirille ja siellä saatetaan julkaista yksityisempää materiaalia kuin esimerkiksi Facebookissa, jossa kaveriverkostoon on hyväksytty myös sukulaisia.

- V: Että kyllä kaikki kuvat tulee ekana IRCiin ja sit sen jälkeen alkaa miettiin, että ehkä Facebookiinkin voisi laittaa.
- K: Onks tuolla isompi julkaisukynnys Facebookiin?
- V: Tälläkin hetkellä tietää, että jos laittaa vaikka jonkun tietyn kuvan, niin sit tietää, että kaikki näkee sen ja kaikki itteensä nuoremmat, kaikki sukulaiset ja kaikki. (Tyttö 14-v)

Anonyymit keskustelupalstat edustavat taas palveluita, joihin ehkä parhaiten sopivat perinteiset, hetkellisyttä korostavat verkkoyhteisöihin liitetyt määreet. Kuten Van Dijk (2006, 167) toteaa, anonyymien keskustelupalstojen jäsenkunta voi olla hyvin kirjavaa, sillä heidät voi tuoda yhteen yksi ainoa, yhteisön kiinnostuksen kohteena oleva asia, vaikka he ovat kaikissa muissa suhteissa erilaisia. Keskustelupalstoille voidaan etsiä hetken tarpeesta käsin esimerkiksi vertaistukea hakiessa ja näin yhteisöllisyys voi olla hyvin hetkellistä ja ohimenevää. Yhteisöstä jäädään pois kun elämäntilanne muuttuu ja esimerkiksi akuutti kriisi, johon tukea on haettu, on ohitse. Haythornthwaite ja Wellmann (2002) ovat päätyneetkin siihen, ettei tämäntyyppinen nettioleskelu olisi yhteisöllistä ensinkään, vaan sitä paremmin kuvaaisi *verkostoituneen yksilöllisyyden* käsite: kukin yksilö hakee verkostoista tarvitsemaansa tietoa, tukea ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

Anonyymeja keskustelupalstoja ei voi kuitenkaan niputtaa yhteen, sillä niidenkin joukosta löytyy tiloja, joissa nuoret saattavat toimia pitkäjänteisesti. Erilaiset faniyhteisöt ovat hyvä esimerkki intensiivisesti toimivista ryhmistä, joihin monet nuoret sitoutuvat ja joissa nimi-merkeille alkaa selvästi muodostua odotuksia. Tällaisissa palveluissa yhteisöllisyyden tunne rakentuu Heinosen (2008) mukaan yleensä

kronologisesti viiden vaiheen kautta: 1. ensin virtuaalitiloissa toimivat alkavat tunnistaa toistensa nimimerkit, 2. seuraavaksi he tutustuvat ja ystävystyvät, 3. sitten yhteisöllisyyden tunnetta vahvistaa avun ja tuen antaminen, 4. yhteisön jäsenet myös kiintyvät toisiinsa ja 5. lopulta he sitoutuvat omaan yhteisöönsä. Samassa virtuaalitilassa henkilöllä voi olla meneillään useita eri vaiheissa olevia prosesseja: hän on kiintynyt jo henkilöihin A ja B, tutustunut henkilöön C, mutta vasta tunnistamassa henkilön D. Yhteisöllisyyden tunteen kannalta on oleellista kuinka voimakkaina yhteiset asiat koetaan.

Vaikka haastatteluissamme nuoret yleensä tekivät selvän eron vain verkkoelämään liittyvien ja verkon ulkopuolisten suhteiden välille sanoen, että varsinainen ystävyys edellyttää myös tuntemista verkon ulkopuolella, oli ilmeistä, että esimerkiksi fanittamisen ympärille perustetulla keskustelupalstalla yhteisöllisyyden kokemus voi olla vahvaa, suhteet olivat antoisia ja ne saattoivat syntyä hyvinkin nopeasti.

Nuorten maailmassa fanituksen kohteet saattavat luonnollisesti muuttua nuoren kasvaessa, mutta faniyhteisöt kuitenkin edustavat usein hyvin tiiviitä verkkoyhteisöjä. Tietyissä tapauksissa faniyhteisö saattaa jatkaa kokoontumistaan, vaikka alkuperäinen fanituksen kohde, esimerkiksi televisiosarja, loppuisi tai lakkaisi toimimasta. Esimerkiksi Xena-televisiosarjan faneja tutkineen Nikusen (2005, 159-193) mukaan fanit luovat fanituksen kohteilleen tarinallisen menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden, joka voi ylittää tekstuaalisen esilläolon. Fanituksen kohteet jatkavat elämäänsä esimerkiksi sarjojen välissä, heistä ammennetaan tarinoita, eikä yhteisöjen elinkaari vastaa televisiosarjan elinkaarta. Kulttifanitus elää eri tahdissa kuin valtajulkisuus tai tv-tuotanto.

Paikoitellen anonyymeina alkaneet foorumituttavuudet voivat myös sulautua verkon ulkopuoliseen elämään: foorumilla kirjoitelleet fanit saattavat kohdata fanittamansa yhtyeen konsertissa, tunnistaa toisiaan nimimerkkien takaa myös verkon ulkopuolisessa elämässä ja tapaamiset tiivistyvät tämän jälkeen virtuaalimaailmassa. Näin fanituksen mahdollistavat virtuaaliyhteisöt eivät ainakaan merkitse sosiaalisten suhteiden rapautumista, vaan usein jopa päinvastoin tuottavat nuorten

elämään uusia sosiaalisia suhteita, jotka ovat vahvasti arjessa läsnä (Nikunen, 2009, 89).

”Oon saanut aika paljon bändien kautta uusia kavereita. Sellasta keikkaseuraa. Silleen, että keikalla huomaa, että toi käy myös siellä foorumilla ja sit on helppo lähteä jutteleen. Nettikeskustelujen kautta vaan eksyy johonkin porukkaan ja siellä sit juttelee ja tapaa vaikka keikoilla. Sovitaan, että tullaan vaikka samaan aikaan ja jonotetaan yhdessä. Keikoillakin joku saattaa tulla kysyyn, että säähän käyt siellä foorumilla sillä nimimerkillä, että siitä tulee hirveen kiva mieli, että ai sä tunnistit, kiva että joku huomaa.” (Tyttö, 14-v.)

Verkkomaailman anonymiteetti vähenee

Vaikka olemme tuoneet esiin, että intohimoinen fanitus, erilaiset anonyymit verkkotilat ja pelimaailmat kuuluvat nekin kiinteästi nuorten nettielämään, yhä enemmän nuorten verkkoyhteisöllisyydelle näyttää olevan tyypillistä omalla nimellä esiintyminen. EU Kids Online -hankkeen aineistoista käy ilmi, että eurooppalaisista 13-14-vuotiaista nuorista 75 prosentilla on henkilökohtainen profili jossain sosiaalisessa verkstopalvelussa. Myös oman kuvan samoin kuin muiden henkilötietojen (sukunimen, iän jne.) julkaiseminen on yleistä. Anonymiteetti ei enää näytä olevan ensisijainen tapa, jolla verkossa toimitaan. (Kupiainen ym. 2011)

Anonyymin verkkotoiminnan vähentyminen tuli esille myös omassa aineistossamme. Nuorten nettiyhteisöille oli tyypillistä, että ne nivoutuvat kiinteästi internetin ulkopuoliseen todellisuuteen. Haastattelemistamme nuorista suurin osa vietti verkossa aikaa sellaisten ystävien kanssa, joiden kanssa he ovat tekemisissä verkon ulkopuolellakin.

Kahden haastattelukierroksemme välissä kului kolme vuotta ja tänä aikana verkon ulkopuolisen maailman ja verkkoyhteisöjen yhteen

nivoutuminen näytti vain tiivistyneen. Tämä johtui osin siitä, että nuoret olivat joukkona siirtyneet Facebookin käyttäjiksi.¹¹

Facebookin ja IRC-gallerian kaltaisissa sosiaalisissa verkostopalveluissa ystävien ja tuttujen ryhmäpaine sitoo verkkomaailman osaksi verkon ulkopuolista todellisuutta. Käyttäjät näkevät etupäässä vain oman kaveripiirinsä julkaisemat tilapäivitykset ja kuvat. Koska palvelut perustuvat kaveriverkostoihin ja niissä esiinnyttään yleensä tunnistettavasti, kaverisuhteet myös säätelevät miten nuori voi itseään verkossa ilmaista. Kaverit huomauttaisivat nopeasti, jos nuori esiintyisi verkon todellisuudessa roolissa, joka liikaa poikkeaa hänen omasta itsestään. (vrt. Boyd 2007).

Kolmen vuoden sisällä tapahtunut parveilu IRC-Galleriasta tai hieman nuorempien lasten suosimasta ii2-kuvagalleriasta¹² Facebookiin on katsottu olevan tyypillistä nuorten nettiyhteisöille yleisemminkin: yhteisöihin ei välttämättä sitouduta pitkäksi ajaksi ja palveluista toisiin liikkuvia nuoria on tästä syystä kutsuttu muun muassa digitaalisiksi perhosiksi (Boyd 2007). Toisaalta kyse ei välttämättä ole itse yhteisön hetkellisyydestä, vaan siitä, ettei tietty palvelu enää vastaa nuorten tarpeita ja he siirtyvät kavereidensa matkassa kokoontumaan toiselle alustalle. Nuoret punnitsevat mistä palvelusta he saavat eniten vastinetta osallistumiselleen.

Verkkoystävyyksien ja reaalielämän ystävyyksien yhtenevyys on huomattu jo aiemmin esimerkiksi suomalaisia IRC-Gallerian käyttäjiä tutkittaessa (Lehtinen 2007). Joitakin sukupuolten välisiä eroja on kuitenkin havaittavissa. Yhdysvaltalais tutkimuksissa on todettu, että nuorilla pojilla esiintyy jonkin verran enemmän pyrkimystä flirttailla ja etsiä uusia ihmiskontakteja verkostosivujen kautta, kun taas tytöt käyttävät sosiaalisen median yhteisöpalveluja kommunikointiin sellaisten ihmisten kanssa, jotka he tuntevat ennalta. (Boyd 2007; Lennhart ym. 2007.)

11. Noin 51 % 9–16-vuotiaista suomalaisnuorista mainitsee Facebookin käytetyimmäksi sosiaalisen median palveluksi. Niistä nuorista, joilla on profiili jollakin sosiaalisen median sivustolla, peräti 81 % sanoo Facebookin olevan käytetyin palvelu. (Livingstone 2010)
12. www.ii2.org on suomalainen yhteisöpalvelu, johon käyttäjät voivat luoda oman profiilin, kommentoida muiden profiileja sekä kuvia ja keskustella muiden käyttäjien kanssa.

Kokonaisuutena verkkoyhteisöt voidaan kuitenkin ymmärtää nuorten maailmassa enemmän monimediaaliseksi tilaksi, jossa jatke- taan yhdessäoloa kavereiden kanssa siitä mihin se jäi koulun pihalla kuin reaali maailmasta irrallaan olevaksi mediaksi. (Noppari ym. 2008.) Samankaltaisiin päätelmiin ovat tulleet myös Thomas (2007, 3) ja Dunkels (2010, 192), jotka ovat todenneet, ettei nuorten tutkimuksessa mediatiloja ja reaali maailmaa ole enää hedelmällistä hahmottaa erilli- sinä elämänpiireinä, vaan toisiaan täydentävinä sosiaalisina areenoina. Nuoret eivät pidä internetyhteisöjä vähemmän totena ”virtuaali maailman”, vaan kiinteästi heidän elämäänsä kuuluvana paikkana, jolla on omat ominaispiirteensä ja sosiaaliset sääntönsä. Myös Matikainen (2009, 192) toteaa, että verkon tullessa arkisemmaksi siellä tapahtuvat ilmiöt ovat käyttäjille yhtä todellisia kuin sen ulkopuolella, ja lopulta on mahdoton sanoa, kumpi olisi todellisempaa, verkko vai verkon ulkopuolinen maailma. Nämä kaikki väitteet todentuivat myös omassa haastatteluaineistossamme.

Mitä enemmän ihmiset oleskelevat verkossa, sitä vähemmän eroja heidän reaali minänsä ja virtuaali minänsä välillä näyttää siis esiintyvän. Ne henkilöt, jotka suhtautuvat nettiyhteisöihin leikkittelyn tilana ja eräänlaisena ”mediaperformanssina” ovat yleensä satunnaisia vierai- lijoita. Verkon anonyymius, kasvottomuus tai virtuaali in ilmaisun ”köyhyys” häiritsevätkin tavallisesti niitä, jotka ovat verkossa vasta- alkajia. (Vrt. Heinonen 2008)

Vastaavaan tulokseen ovat päätyneet myös Lehdonvirta ja Räsänen (2010), jotka toteavat, että näyttää siltä, että tietoyhteiskuntakehityksen alussa olevassa maassa verkkoyhteisöissä kohtaavat yleensä toisilleen tuntemattomat ihmiset. Jos maa taas on jo tietoyhteiskuntana kehitty- nyt, ihmiset tapaavat verkossa yleensä ystäviään ja perheenjäseniään.

Koska suomalaiset nuoret ovat kasvaneet digitaalisessa ympäristös- sä, on luonteva olettaa, että nimenomaan heillä verkon mahdollistamat kohtaamispaikat sulautuvat suvereenisti verkon ulkopuolisiin tiloihin ja virtuaali minän ja reaali minän väliset erot kutistuvat.

Anonyymin esiintymisen vähentyessä nuorten verkkoyhteisöihin liitetty mittava uhkapuhe ei enää tunnu kovin ajankohtaiselta. Vä-

hintäänkin käy selväksi, että uhkien tai utopioiden tulkintakehykset auttavat ymmärtämään vain pienen osan nuorten arkisesta internetin käytöstä. Verkkoteknologian arkipäiväistyessä ja kotoutuessa kiinteästi nuorten elämää, on syytä myös pohtia kuinka mielekästä on puhua ylipäänsä verkkoyhteisöistä tai tehdä tiukkoja teknologiaan perustuvia rajouksia kun tutkitaan yhteisöllisyyden kaltaisia sosiaalisia ilmiöitä.

Lähteet

- Aaron Ben-Ze'ev (2004) *Love Online: Emotions on the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ahmavaara, Anni (2006) Kun minä olen aikuinen. Raportti tutkimukseen osallistuneille ala-asteille. <http://www.pakia.edu.hel.fi/Tiedostot/anhmavaara.pdf>. Luettu 1.3.2008.
- Puuronen, Vesa (2006) *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Boyd, Danah (2007) *Why Youth (Heart) Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life*. Teoksessa Buckingham, David (toim.) *MacArthur Foundation Series on Digital Learning - Youth, Identity, and Digital Media Volume*. pp. 119–142. Cambridge: MIT Press.
- Boyd, Danah & Ellison, Nicole (2007) *Social Network Sites: Definition, History and Scholarship*. *Journal of Computer Mediated Communication* 13 (1). Special Issue of JCMC on Social Network Sites, s 210–230.
- Dijk, van Jan (2006) *The Network Society*. London: Sage Publications.
- Duncombe, Stephen (1997) *Notes from Underground: Zines and the Politics of Alternative Culture*. New York: Verso.
- Dunkels, Elza (2010). *The Kids are Alright: Perspectives on Children's Online Safety*. Teoksessa Carlsson, Ulla (toim.) *Children and Youth in the Digital Media Culture*. Göteborg: Nordicom, University of Gothenburg, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media.
- Goffman, Erving (1971) *Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Haythornthwaite, Caroline & Wellman, Barry (2002) *The Internet in Everyday Life: An Introduction*. Teoksessa: Wellman, Barry & Haythornthwaite, Caroline (toim.) *The Internet in Everyday Life*. London: Blackwell.
- Heinonen, Risto (2001) *Digitaalinen minä*. Helsinki: Edita Oy.
- Heinonen, Ulla (2008) *Sähköinen yhteisöllisyys: Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa*. Pori: Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV.
- Jenkins, Henry (2006) *Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture*. New York: New York University Press
- Jones, Quentin (1997) *Virtual communities, virtual settlements & cyberarchaeology: A theoretical outline*. <http://jcmc.indiana.edu/vol3/issue3/jones.html>. Luettu 15.11.2008
- Kangas, Sonja & Laukkanen Marjo (2007) *Haluan 15 sekuntia parrasvaloissa ja tuhat ystävää! Nuorten ubiikki nettiarki*. Nuorisotutkimus 3/07.

- Kangas, Sonja (2008) Nuorten arki ja roolit sosiaalisissa vinkkiverkostoissa. Esitelmä Mediapäivillä 11.4.2008.
- Koivusalo-Kuusivaara, Raisa (2007) Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalaisen, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos.
- Kupiainen, Reijo & Suoninen, Annika & Nikunen, Kaarina (2011) Between public and private. Personal data in social networking sites. Tulossa oleva artikkeli teoksessa Livingstone, Sonja & Haddon, Leslie & Görzig, Anke (toim.) Children, risk and safety online: Research and policy challenges in comparative perspective.
- Lange, Patricia G. (2007) Commenting on comments: investigating responses to antagonism on YouTube. Presented at Society for Applied Anthropology Conference, Tampa, Florida, March 31, 2007. Osoitteessa: <http://web3.cas.usf.edu/main/depts/ANT/cma/Lange-SfAA-Paper-2007.pdf>. Luettu 1.3.2008.
- Lehdonvirta, Vili & Räsänen, Pekka (2010) How do young people identify with online and offline peer groups? A comparison between UK, Spain and Japan. *Journal of Youth Studies* 2010, 1–18.
- Lehtinen, Vilma (2007) Maintaining and Extending Social Networks in IRC-Galleria. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto: Sosiaalipsykologian laitos. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20071779>. Luettu 1.3.2008.
- Lennhart, Amanda & Madden, Mary & Rankin MacGill, Alexandra & Smith, Aaron (2007) Teens and Social Media: Pew Internet & American Life Project. Osoitteessa: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Teens_Social_Media_Final.pdf. Luettu 1.3.2008.
- Livingstone, Sonia (2009) Children and the Internet: Great expectations, Challenging Realities. Cambridge, Malden: Polity Press.
- Livingstone, Sonia & Haddon, Lesie & Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (2011) Risks and Safety. The Perspective of European Children. Initial Findings from EU Kids Online Survey of 9–16 Year Olds and Their Parents. The London School of Economics and Political Science. Osoitteessa: www.eukidsonline.net. Luettu 24.11.2010.
- Martsola, Riitta & Mäkelä-Rönnholm, Minna (2006) Lapsilta kielletty: Kuinka suojella lasta mediatraumat. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaja Oy.
- Matikainen, Janne (2009) Perinteisen ja sosiaalisen median rajalla. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto, Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009.
- Nakamura, Lisa (2002) Cybertypes: Race, Ethnicity and Identity in the Internet. New York: Routledge.
- Nikunen Kaarina (2005) Faniuden aika. Kolme tapausta tv-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

- Nikunen, Kaarina (2009) Fanisuhde: yhteisöjä ja yhteisiä puheenaiheita. Teoksessa: Kotilainen, Sirkku (toim.) Suhteissa mediaan. Nykyluktuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Niemi-Pynttari, Risto (2009) Fleimaus, epäkohteliaisuus vai leikillisuus? Verkossa kiistelyn taidosta. Teoksessa Kotilainen, Sirkku (toim.) Suhteissa mediaan. Nykyluktuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Noppiari, Elina & Uusitalo Niina & Kupiainen Reijo & Luostarinen Heikki (2008) ”Mä oon nyt online!”: Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampere: Tiedotusopin laitos. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja Sarja A 104/2008.
- Oksanen, Atte & Näre, Sari (2006) Lapset pelissä: Virtuaaliviidakon ansat. Helsinki: Minerva.
- Paasonen, Susanna (2006) Mikä maa, mikä media? Verkkoviestinnän tutkimus ja mediaymmärrys. Teoksessa Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko ym. (toim.) Verkkoviestintäkirja. Yliopistopaino, Helsinki.
- Pennanen, Suvi (2006). Mä sitä paitsi tykkäänkin uutisista: 5–6-vuotiaiden lasten käsityksiä ja kokemuksia TV-uutisista. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Peura, Juuso & Mikkola, Hanna & Oinas Mirja Maaria & Tuominen Suvi (2006) Netin kuvagallerioiden ilot ja ongelmat. Osoitteessa: http://vanhemmat.mll.fi/lapsetjamedia/kuvagalleria_raportti.pdf. Luettu 21.8.2007.
- Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Pyykkönen, Piia (2010) Nuorten identiteetti-ilmaisu IRC-galleriassa. Ilmaisukeinoina nimimerkit, profilikuvat ja kuvatekstit. Pro gradu -tutkielma. Sociologia. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Rideout, Victoria J. & Vandewater, Elizabeth A. & Wartella, Ellen A. (2003) Zero to Six: Electronic Media in the Lives of Infants, Toddlers and Preschoolers. Washington, D.C.: Kaiser Family Foundation. Osoitteessa: <http://www.kff.org/entmedia/3378.cfm>
- Rheingold, Howard (1993) The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Salasuo, Mikko (2006) Atomisoitunut sukupolvi: Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurien maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu (2007). Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatukseen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Osoitteessa: www.mediakasvatus.fi/publications. Luettu 3.1.2011.

- Thomas, Angela (2007) *Youth Online: Identity and Literacy in the Digital Age*. New York: Peter Lang.
- Tutut tuntemattomat (2011) Raportti lasten nettituttavuuksista sosiaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry. Osoitteessa: http://pelastakaa.lapset.fi/bin.directo.fi/@Bin/e0df5f803d14ccb70111ee2b8936bc67/1298463372/application/pdf/222772/Tutut%20tuntemattomat%20-%20raportti_web.pdf Luettu 3.1.2011.
- Uusitalo, Niina & Vehmas, Susanna & Kupiainen Reijo (2011) Naamatus-
ten verkossa – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2.
Tampere: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö & Journalismin
tutkimusyksikkö.
- Valkonen, Satu & Pennohen, Marjo & Lahikainen, Anja Riitta (2005) Televisio
pienien lasten arjessa. Teoksessa: Lahikainen, Anja Riitta & Hietala,
Pentti & Inkinen, Tommi & Kangassalo, Marjatta & Kivimäki, Riik-
ka & Mäyrä, Frans (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia
lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.